

Netwerk Weerbaar Bestuur

Intentieverklaring

5 april 2018

Vooraf

Met deze intentieverklaring spreken de partners uit dat zij zich ten volle willen inspannen ten behoeve van een weerbaar bestuur. Een weerbaar bestuur met politieke ambtsdragers die open in de samenleving kunnen staan en hun functie veilig en integer kunnen en zullen uitoefenen, daarbij ondersteund door een weerbaar ambtelijk apparaat.

Deze intentieverklaring biedt een kader voor een netwerkorganisatie van partners die primair verantwoordelijk blijven voor het eigen optreden maar daarbij nadrukkelijk oog hebben voor de gezamenlijke doelen en belangen. De samenwerking staat open voor partners die de intentieverklaring onderschrijven, die daadwerkelijk kunnen bijdragen aan de doelstelling en betrouwbaarheid en integriteit hoog in het vaandel hebben.

Resultaten kunnen niet worden afgedwongen, maar kunnen wel worden bevorderd. Het gaat echter niet alleen over goede bedoelingen. Door een intentie vorm te geven waarbij gezamenlijk optreden kan leiden tot meer dan de som der delen, wordt ook recht gedaan aan de vele professionele bijdragen die al geleverd worden op het terrein van integriteitbevordering en weerstand bieden aan ondermijning en bedreiging.

Een netwerkorganisatie moet groeien. Partijen werkten niet eerder in deze samenstelling samen en zullen vanuit de gezamenlijke doelen gaan bepalen wat de acties van het netwerk worden. Een intentieverklaring is ook hiervoor geschikt: jaarlijks worden de resultaten in netwerkverband bepaald en getoetst. Partners kunnen toe- en uittraden. Het belang van het netwerk zal groeien als concrete resultaten worden geboekt die niet door partners afzonderlijk kunnen worden gerealiseerd.

Inleiding

De rol van politieke ambtsdragers in de democratische rechtsorde

Nederland is een open en pluriforme democratie gebouwd op vrijheid, gelijkwaardigheid en wederzijds respect. Politieke ambtsdragers vervullen als hoeders van deze democratie een cruciale rol. Vanuit die rol moeten zij open in de samenleving kunnen staan, het politieke debat vrij kunnen voeren en publieke taken vrij van dwang en drang kunnen uitoefenen. Indien zij hierin belemmerd worden of zich bij het nemen van besluiten oneigenlijk laten beïnvloeden is dat een belangrijk risico voor de integriteit, kwaliteit en continuïteit van het openbaar bestuur en wordt de bijl aan de wortel van de democratische rechtsstaat gelegd.

Oneigenlijke beïnvloeding

Voorbeelden van oneigenlijke beïnvloeding van politieke ambtsdragers en aantasting van de democratische rechtsstaat en de open samenleving zijn bedreiging en intimidatie, infiltratie in het openbaar bestuur en het bewust frustreren van besluitvorming. Het gaat daarbij niet alleen om strafbare gedragingen, maar juist ook om de niet-strafbare maar wel ongewenste gedragingen die zich veelal in een grijs gebied bevinden.

Probleemstelling

In de monitor Integriteit en Veiligheid 2016 geeft 27% van de politieke ambtsdragers aan in de voorafgaande 12 maanden te maken te hebben gehad met agressie en geweld. Negen procent zegt dat de mogelijkheid van geweldsincidenten invloed heeft op hun eigen besluitvorming. Ongeveer één op de drie politieke ambtsdragers ziet of vermoedt dat collega-ambtsdragers bepaalde regels rond integriteit niet altijd naleven. In dit verband noemt men de omgang met gevoelige informatie, belangenverstremming, meestemmen over zaken waarin men een persoonlijk belang heeft en/of het optreden als adviseur/gemachtigde bij een geschil.

Uit onderzoek naar de criminele beïnvloeding van het lokaal bestuur blijkt dat 24% van de burgemeesters, 11% van de wethouders en 8% van de raadsleden te maken heeft met bedreiging met een crimineel oogmerk. In bijna een kwart van de gemeenten geven één of meer respondenten aan dat zij weten of vermoeden dat er in de afgelopen vijf jaar sprake is geweest van een poging om in het openbaar bestuur te infiltreren.

De partners vinden dit onacceptabel. Naast het feit dat agressie en geweld de democratische besluitvorming kan aantasten, heeft het ook een grote persoonlijke impact op de slachtoffers. Politieke ambtsdragers dienen optimaal beschermd te worden tegen dit soort invloeden, voldoende handelingsperspectief te hebben en adequaat ondersteund te worden door een weerbaar ambtelijk apparaat. Politieke ambtsdragers moeten hun functie veilig en integer kunnen uitoefenen. Een bedreiging van een politieke ambtsdrager, is een bedreiging van de democratische rechtsorde en gaat ons derhalve allemaal aan.

Instrumentarium

Er zijn in de afgelopen jaren reeds tal van instrumenten, handreikingen en protocollen ontwikkeld om politieke ambtsdragers en ambtenaren te ondersteunen op de thema's veiligheid en integriteit. Dat heeft zijn vruchten afgeworpen, maar is nog niet genoeg.

De partners willen naar een volgend niveau in de aanpak van intimidatie, geweld en integriteitsvraagstukken in relatie tot ondermijning. Daarbij is de overtuiging dat niet zozeer moet worden geïnvesteerd in het genereren van meer instrumentarium, als wel in het gezamenlijk zo effectief mogelijk inzetten en door-ontwikkelen van dat instrumentarium. Meer effectiviteit – zo is de opvatting – kan alleen bereikt worden indien ieder voor zich maximaal verantwoordelijkheid neemt, maar dat ook samen met de andere partners doet zodat men elkaar kan versterken. Hierin zet het netwerk in op preventie, repressie en nazorg.

Ambitie, doelen, activiteiten

Ambitie

De ambitie van de partners is kortweg het vergroten van de weerbaarheid en veerkracht van politieke ambtsdragers en de organisatie waar het gaat om intimidatie, bedreiging, agressie en verleiding tot niet-integer gedrag. De netwerkpartners investeren in het verbinden en versterken van de bestaande structuren opdat – met inachtneming van ieders eigen verantwoordelijkheden – in gezamenlijkheid kennis kan worden vergaard en gedeeld, ervaringen kunnen worden uitgewisseld, het bestaande instrumentarium toegankelijker kan worden gemaakt en er nieuwe handelingsperspectieven kunnen worden gegenereerd.

De partners streven naar een balans in wat per organisatie wordt gehaald om individuele belangen te behartigen en wat per organisatie wordt gebracht om de gezamenlijke ambitie te dienen.

Doelen

Om de ambitie 'een weerbaar en veerkrachtig openbaar bestuur' te concretiseren zijn vier doelen geformuleerd;

1. Politieke ambtsdragers zijn zich meer bewust van de risico's en kennis (verdieping);
2. Politieke ambtsdragers weten waar hij/zij terecht kan (communicatie);

De democratische rechtstaat en de kwaliteit van het openbaar bestuur borgen



Het openbaar bestuur weerbaar en veerkrachtig maken & behouden



Het hele systeem met verschillende actoren weerbaar & veerkrachtig:



Afbeelding 1. De bedoeling van het netwerk.

3. Politieke ambtsdragers weten wat hij/zij kan doen (handelingsperspectief);
4. Politieke ambtsdragers en directe omgeving stellen een hogere norm (normstelling).

Activiteiten

Uit bovenstaande doelen vloeien onderstaande activiteiten voort voor het netwerk en de samenwerkende partners. De precieze activiteiten zullen in een gezamenlijk activiteitenplan nader worden omschreven en steeds actueel gehouden worden.

Ad 1. Verdieping op kennis en risico's

De netwerkpartners onderschrijven de noodzaak tot een gezamenlijke inzet op kennisvergaring, onder andere het definiëren van thema's waarop verdieping nodig is vanuit de wetenschap, het delen van kennis en het duiden van ontwikkelingen daaromtrent. Met elkaar zal inzicht worden verkregen in relevant onderzoek op de diverse thema's (agressie, geweld, ondermijning en hieraan gerelateerde integriteit), de actuele ontwikkelingen en welke kennis er mogelijk ontbreekt.

Ad. 2 Communicatie

Er zal zorg gedragen worden voor een goede onderlinge afstemming en samenwerking tussen de netwerkpartners. Streven is een eenduidige en heldere communicatie naar de doelgroep, gericht op het vergroten van het bewustzijn van de problematiek en het communiceren van de mogelijkheden voor steun en advies. Uitgangspunt is dat zo veel als mogelijk wordt uitgegaan van bestaande structuren en procedures. Er wordt niet gestreefd naar een centraal meldpunt, telefoonnummer of expertise- en ondersteuningscentrum, wel naar laagdrempeligheid.

Relevant in dit verband is dat geïnvesteerd wordt in de organisatie van het netwerk en de uitwisseling van kennis, bijvoorbeeld in netwerkbijeenkomsten. Voor de kracht van het netwerk is het nodig dat partners elkaar blijven zien en spreken. Dit vergroot de potentie van samenwerking. Daarbij is het ook nodig om de onderlinge afspraken en spelregels door te ontwikkelen. Om eenduidige communicatie vanuit het netwerk mogelijk te maken, wordt op korte termijn gestreefd naar een 'communicatiefundament', inclusief een plan en proces voor de herkenbaarheid van het netwerk, onder andere door het benoemen en gebruik maken van ambassadeurs.

Ad. 3 Handelingsperspectief en instrument-ontwikkeling

Het bestaande instrumentarium zal in gezamenlijkheid meer toegankelijk worden gemaakt en waar nodig worden doorontwikkeld. Op basis van een inventarisatie wordt inzichtelijk gemaakt wat het aanbod is van de netwerkpartners en welk instrumentarium nog mist om aan de vraag van politieke ambtsdragers te kunnen voldoen.

Ad. 4 Normstelling

De norm is volgens de partners van het Netwerk dat politieke ambtsdragers en ambtenaren veilig en integer moeten kunnen en zullen functioneren. Anders geformuleerd: het openbaar bestuur moet weerbaar zijn. Duidelijk moet zijn wat de verantwoordelijkheden van bestuurders en ambtenaren zijn als het gaat om het veilig en integer uitoefenen van hun functie. Op diverse manieren kan een normenkader worden vastgelegd. Van belang is dat het niet tot een dode letter verwordt, maar dat er een dialoog op gang wordt gebracht.

Organisatie

Netwerkstructuur

De samenwerking tussen de partners vindt plaats in een netwerkstructuur. Hierdoor kunnen de partners met inachtneming van de eigen verantwoordelijkheden de samenwerking opzoeken ten behoeve van het realiseren van de geformuleerde ambitie. Sub-netwerken en onderlinge allianties rondom verschillende thema's en activiteiten behoren nadrukkelijk tot de mogelijkheden. De secretariële ondersteuning van de netwerkorganisatie wordt belegd bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

Proces

Het netwerk benoemt jaarlijks in gezamenlijkheid prioritaire thema's. Deze thema's zullen de activiteiten van het netwerk gedurende het jaar mede bepalen en zijn in belangrijke mate van invloed op de besteding van de gelden die vanuit het ministerie van BZK beschikbaar zijn voor het netwerk.

Het netwerk komt ongeveer vier keer per jaar bijeen, waarbij onder andere het activiteitenplan, de inzet daarop en de resultaten worden vastgesteld en besproken. Per toerbeurt organiseert een aantal netwerkpartners een bijeenkomst.

Naast de vaste momenten waarop het netwerk bij elkaar komt, kunnen kleinere bijeenkomsten tussendoor worden georganiseerd, bijvoorbeeld naar aanleiding van de actualiteit, tijdens bijeenkomsten uit de jaaragenda¹ en rondom acties vanuit het activiteitenplan.

Financiën

BZK financiert de activiteiten van het netwerk, door middel van opdrachten en (aanvullende) subsidies. Hiervoor is jaarlijks een budget van € 600.000,- beschikbaar.

Uit de netwerksamenwerking vloeien voor de overige netwerkpartners geen financiële verplichtingen of aanspraken voort. Opdrachten en subsidies zullen via de reguliere Europese en/of nationale mededingings- en aanbestedingsregels door BZK worden uitgezet. Deze netwerksamenwerking behelst niet dat de deelnemende partners opdrachten verleend krijgen vanuit BZK buiten de Europese en/of nationale mededingings- en aanbestedingsregels om en is daarom hier niet mee in strijd.

Procedures en spelregels

Het netwerk hanteert de volgende procedures en spelregels:

1. Iedere netwerkpartner is expliciet over zijn/haar belang;
2. Organisaties kunnen deelnemen aan het netwerk indien deze toegevoegde waarde heeft t.a.v. de gezamenlijke doelen en ambitie en betrouwbaarheid en integriteit hoog in het vaandel hebben. Toelating geschiedt op basis van consent²;
3. Binnen het netwerk zijn meerdere sub-netwerken mogelijk;
4. Iedereen kan een activiteit opstarten voor het netwerk als het waarde toevoegt voor de partners en de doelgroep van politieke ambtsdragers;
5. Besluitvorming vindt plaats op basis van consent van de netwerkpartners;
6. Handelen onder de vlag van het netwerk kan alleen als daar consent voor is;
7. Instappen in het netwerk, betekent het mede dragen van een collectieve verantwoordelijkheid voor de doelen;
8. Elke partner vaardigt ten behoeve van de netwerk-bijeenkomsten één contactpersoon af met mandaat;
9. Het netwerk gaat uit van zelfsturing;
10. Financiering vindt plaats op basis van overeengekomen plannen. Op termijn ontwikkelen partners een vorm van netwerkfinanciering³.

² Een besluit is genomen, wanneer geen van de netwerkpartners onoverkomelijke en zwaarwegende bezwaren heeft tegen het nemen van het besluit.

³ Hieronder wordt verstaan het streven naar meer ruimte voor het netwerk in de besteding van de door BZK beschikbaar gestelde financiële middelen.

¹ De jaaragenda betreft de bijeenkomsten en trainingen etc. die vanuit het netwerk Weerbaar Bestuur en door de netwerkpartners afzonderlijk in het kader van een weerbaar bestuur worden georganiseerd.

Looptijd van de intentieverklaring

Deze intentieverklaring wordt aangegaan voor onbepaalde tijd, ingaande op de datum van ondertekening. De intentieverklaring wordt na één jaar herijkt en daarna tweejaarlijks. Daarbij wordt door de netwerkpartners gekeken of de samenwerking en de vorm die daarbij is gekozen effectief zijn.

Een partner kan zijn deelname aan deze samenwerking schriftelijk beëindigen zonder opzegtermijn.

Totstandkomingsproces

Naar aanleiding van een toezegging van de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de Tweede Kamer heeft een verkenning plaatsgevonden naar de mogelijkheden van een “voorziening voor veilig en integer bestuur”. Deze verkenning bestond er uit dat met alle op het beleidsterrein van veilig en integer bestuur betrokken partners van BZK – zoals de beroepsverenigingen van politieke ambtsdragers – onderzocht is wat de wensen en mogelijkheden waren omtrent de opzet van een dergelijke voorziening. Uit deze verkenning is het advies naar voren gekomen om in te zetten op het creëren van een netwerk Weerbaar Bestuur. Vervolgens is structurele financiering vanuit BZK georganiseerd (jaarlijks € 600.000,-) en is ook de ondersteuning van het netwerk bij BZK belegd. In november 2017 en januari 2018 hebben er netwerkbijeenkomsten plaatsgevonden met alle (potentiële) partners van het netwerk. Hierbij stonden het bepalen van prioritaire thema's, het op basis hiervan opstellen van een activiteitenplan en een jaaragenda centraal. Onderhavige intentieverklaring is de weerslag van alle activiteiten die in het kader van het netwerk hebben plaatsgevonden: vanaf de toezegging door de minister van BZK in juni 2016 tot nu toe.

Bijlage 1:

Netwerkpartners

Weerbaar Bestuur

Ministerie van BZK

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) richt zich op het beschermen van het democratisch bestel en op de rol en positie van de decentrale overheden daarbinnen. Dat vertaalt zich – in relatie tot veiligheid, ondermijning en hieraan verbonden integriteitsvraagstukken – in een focus die primair preventief is en die gericht is op een weerbare democratie en een weerbaar en veerkrachtig bestuur. Daarbij gaat het om (1) het beschermen van de veiligheid en integriteit van politieke ambtsdragers en hun ambtenaren en om (2) het beter toerusten van politieke ambtsdragers (versterken handelingsvermogen).

Ministerie van JenV

Het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) is verantwoordelijk voor onze rechtsorde. Een rechtsorde waarin mensen moeten kunnen samenleven, ongeacht hun opvattingen of levensstijlen. Het ministerie van JenV werkt bovendien aan een veiliger en rechtvaardiger samenleving.

Nederlandse Vereniging voor Raadsleden

De Nederlandse Vereniging voor Raadsleden stelt zich ten doel om raadsleden en gemeenteraden sterk en krachtig in positie te krijgen.

NGB

Het Nederlands Genootschap van Burgemeesters (NGB) is de beroepsvereniging van burgemeesters in Nederland. Alle burgemeesters zijn lid. De vereniging richt zich vooral op de ontwikkeling van de burgemeestersfunctie zowel in de belangenbehartiging als met een professionaliserings-programma.

WHV

De Wethoudersvereniging (WHV) zet zich in voor het wel en wee van de wethouders. De huidige, mondige samenleving vraagt om reflectie op de rol en positie van de wethouder ten opzichte van krachten in de samenleving.

StatenlidNu

StatenlidNu is dé Nederlandse Vereniging voor statenleden. Het doel van StatenlidNu is statenleden en Provinciale Staten sterk en krachtig in positie te krijgen.

VvG

De Vereniging van Griffiers (VvG) behartigt – in de breedste zin – de belangen van griffiers van de Eerste en Tweede Kamer, de Provinciale Staten en gemeenteraden in Nederland. Primaire doelstelling is een kwalitatieve verbetering van het Openbaar Bestuur met als voornaamste aandachtsgebied het lokaal bestuur.

VGS

De Vereniging van Gemeentesecretarissen (VGS) is de beroepsvereniging voor gemeentesecretarissen. Vrijwel iedere gemeentesecretaris is lid van de vereniging. De VGS ondersteunt haar leden op inspirerende wijze bij hun dagelijks werk en behartigt de belangen van gemeentesecretarissen.

Kring van CdK's

De Kring van commissarissen van de Koning (CdK's) is het overlegorgaan van de CdK's. De commissarissen van de Koning bevorderen de kwaliteit van het openbaar bestuur en daarmee de bestuurlijke integriteit en de weerbaarheid van de provincie, gemeenten en waterschappen in de eigen provincie.

Bestuurdersverenigingen (CDA, VVD, PvdA, D66, SGP, ChristenUnie, GroenLinks)

De bestuurdersvereniging is de plek waar de gekozen en benoemde bestuurders van een specifieke partij elkaar ontmoeten, het betreft in ieder geval raadsleden, statenleden, wethouders, gedeputeerden, burgemeesters, Commissarissen van de Koning en dijkgraven. In veel partijen horen ook de Tweede Kamerleden tot de bestuurdersvereniging. Bestuurdersverenigingen en opleidingscentra van politieke partijen vervullen ook een belangrijke rol richting kandidaat-raadsleden/-statenleden/-waterschappers.

IPO	<p>Het Interprovinciaal Overleg (IPO) behartigt de gezamenlijke belangen van de provincies in 'Den Haag' en 'Brussel'. Enerzijds door een informerende en richtinggevende rol te spelen bij de (formele) voorbereiding van beleid dat voor de provincies van belang is. Anderzijds door kennisdeling met en informatievoorziening aan de provinciale partners en 'stakeholders'.</p> <p>Het IPO biedt tevens een platform aan de provincies voor het stimuleren van innovatie en de uitwisseling van kennis. Op deze wijze kunnen provincies 'best practices' uitwisselen en vernieuwingen in het provinciaal beleid entameren. Doel daarbij is een bijdrage leveren aan de kwaliteit, effectiviteit en efficiency van het openbaar bestuur.</p>
VNG	<p>De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) zijn de 380 gemeenten samen, ondersteund door de VNG-organisatie. De Vereniging heeft als ambitie een krachtige lokale overheid te zijn door het versterken en vitaliseren van de lokale democratie. Vanuit de teams veiligheid en arbeidszaken zijn wij nauw betrokken bij de weerbaarheid en integriteit van politieke ambtsdragers en ambtenaren.</p>
UvW	<p>De Unie van Waterschappen (UvW) is de vereniging van de Nederlandse waterschappen. Waterschappen zijn verantwoordelijk voor het beheer van waterkeringen, het regionale waterbeheer en het zuiveren van afvalwater.</p> <p>De Unie van Waterschappen vertegenwoordigt de waterschappen in het nationale en internationale speelveld, behartigt de belangen van de waterschappen en stimuleert kennisuitwisseling en samenwerking.</p>
Bestuurdersverenigingen Waterschappen	<p>De verenigingen stellen zich ten doel het bevorderen van kennisuitwisseling tussen haar leden en het behartigen van de materiële en immateriële belangen van haar leden.</p>
RIEC/LIEC	<p>De RIECs (Regionaal Informatie en Expertise Centra) en het LIEC (Landelijk Informatie en Expertise Centrum) ondersteunen de convenantpartners bij de aanpak van ondermijnende criminaliteit.</p>
SIPA	<p>Het Steunpunt Integriteitsonderzoek Politieke Ambtsdragers (SIPA) adviseert commissarissen van de Koning, burgemeesters en voorzitters van waterschappen. Bij een signaal van een mogelijke integriteitsschending door een politieke ambtsdrager, zijn zij meestal de opdrachtgever tot integriteitsonderzoek. Soms overweegt de volksvertegenwoordiging om zelf opdracht te geven tot een onderzoek. Zij kan het Steunpunt dan ook inschakelen voor advies.</p>
CAOP	<p>Het Centrum Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel (CAOP) is het kennis- en dienstencentrum op het gebied van arbeidszaken in het publieke domein. Het CAOP beschikt over de kennis en expertise van meer dan 200 professionals.</p> <p>Het CAOP werkt aan de oplossingen voor problemen van morgen en brengt arbeidsmarkttrends in kaart.</p>
CCV	<p>Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) werkt aan een veilig en leefbaar Nederland. Daarvoor biedt het CCV kennis, instrumenten, voorlichtingsmateriaal en advies op maat gericht op veilig wonen, veilig werken en veilig leven. Preventie is daarbij steeds het uitgangspunt.</p>
NL Confidential/de Vertrouwenslijn	<p>NL Confidential activeert en ondersteunt burgers via haar meld- en hulplijnen om informatie te delen waarmee de veiligheid in Nederland wordt verhoogd. NL Confidential is een onafhankelijk intermediair tussen burgers en partijen. NL Confidential is dé organisatie voor vertrouwelijke en zo nodig anonieme informatie.</p> <p>De Vertrouwenslijn is er voor iedereen die onder druk staat door, of worstelt met crimineel gedrag van anderen. De Vertrouwenslijn biedt een luisterend oor, een handelingsperspectief en ondersteuning aan bestuurders en politici die in hun vak te maken krijgen met bedreiging, intimidatie en agressie. Daarnaast is de Vertrouwenslijn er voor ondernemers die slachtoffer zijn van bedreiging of afpersing. Verder kunnen mensen via 0800 2800 200 anoniem melding maken van integriteitsschendingen door overheidspersoneel.</p>
Arq kenniscentrum Impact	<p>Arq kenniscentrum Impact is een landelijk kennis- & adviescentrum bij psychosociale zorg & veiligheid bij schokkende gebeurtenissen. De stichting doet aan kennisontwikkeling en advies op terreinen als agressie en ondermijning. Bijvoorbeeld als het gaat om bedreiging via social media en de psychologische effecten daarvan op publieke ambtsdragers.</p>
IVP	<p>Het Instituut voor Psychotrauma (IVP) is partner van organisaties vóór, tijdens en na schokkende gebeurtenissen en stressvolle situaties, zodat schokkende gebeurtenissen waar mogelijk voorkomen worden of anders de impact ervan zo veel mogelijk wordt beperkt. Het IVP is betrokken bij ondersteuning van bedreigde politieke ambtsdragers en de Vertrouwenslijn. IVP is partner in Arq.</p>

